

Gaço Kollumbi
(Yeka)

BIBLIOTEKA
SHTETIT

314-9

K 8

Bij të
maleve

814-5

12 85

GAQO KOLLUMBI (YRKA)

BIJ TË MALEVE

(Kushtuar Heroit të Popullit Teki Kolaneci)

SHTËPIA BOTUESE «8 NËNTORI»

DY FJALË LEXUESIT

Sa larg kanë mbetur ato vite! Sa kohë ka kaluar që atëhere! Mëgjithatë kujtimet e ditëve të luftës, që ruhen thellë në kujtesën tonë, të mallëngjëjnë sa s'thuhet.

Kanë kaluar tri dekada që atëherë kur, nën udhëheqjen e Partisë, gjëmuan për vite malet shqiptare dhe sot gjithçka ka ndryshuar e ndryshon me ditë në atdheun tonë. Por neve na i ka ënda të kujtojmë rrugën që ka kaluar vendi ynë përpara syve tanë. Kjo ia vlen, sepse nuk duhet të shikojmë vetëm përpara, por edhe prapa. Përndryshe, me çfarë do t'i krahasojmë rezultatet e arritura?

Janë të freskëta në kujtesë ngjarjet e paharruara dhe emocionuese të atyre ditëve të vështira të Luftës Nacionalçlirimtare. Ne nuk do t'i harrojmë kurrë vendet nga kemi kaluar, ku secili prej nesh ka lënë një copë të vetëvetes, ku toka është ende e ngrohtë nga gjaku dhe djersa jonë. Ngado që hedhim sytë, ne shikojmë male të njohura, male të lidhura sup më sup, të cilat i kemi shkelur pëllëmbë për pëllëmbë dhe ku kanë rënë shokët tanë.

Atëhere na dukej se më e vështira ishte që të dilnim fitues nga lufta dhe se të tjerat do të qenë më të lehta. Por më e vështira erdhi pastaj. Eh,

ç'punë e madhe na u desh të merrnim përsipër!
Kudo dukeshin gjurmët e luftës që sapo kishte
mbaruar. Shtëpi të djegura, ura të prishura, ara që
ende nxirrnin tym dhe ne ishim fare pa përvojë.
Por ne nisëm rindërtimin e vendit dhe pastaj ndër-
timin duke mbajtur armët gati, se armiqtë asnjë-
herë s'na u ndanë. Dhe ne qëndruam e qëndrojmë
vigjilentë dhe të gatshëm.

Të gjithë ata që nuk e kishin ndërgjegjen e
qetë, dridheshin nga frika. Liria e popullit u kallte
tmerrin kundërshtarëve, sabotatorëve, armiqve. Dhe
kishin të drejtë të dridheshin, sepse, shpejt a vonë,
do t'i zinin ashtu siç i zumë për zverku. Ata hel-
monin ajrin dhe miqtë e tyre çirreshin nga jashtë
se pështjellimi, shkatërrimi i ekonomisë, mungesa
e specialistëve e të tjera pallavra si këto do të
sillnin detyrimisht pakënaqësinë dhe shthurjen poli-
tike. Por populli iu përvesh punës bashkë me parti-
zanët që u kthyen nga malet. Revolucioni ynë socia-
list, që ishte vepër e këtyre njerëzve me Partinë në
krye, përmbysi malet. Uniteti moralo-politik, marrë-
dhëniet e shëndosha, mendimi dhe veprimi i për-
bashkët: Popull-Parti-Enver, flasin me plot gojën
për këtë të vërtetë.

Tani, kur shikon prapa dhe kur mendon, të duket
si çudi që ne t'i kemi bërë të gjitha këto. Ngado
shikojmë atdheun e përtëritur. Kështu koha ikën
përpara dhe vitet na sjellin fitore të mëdha. Shqipëria
jonë në këto vite të Partisë u bë një vend me pres-
tigj dhe autoritet të lartë që na e kanë zili e gjithë
bota.

A u t o r i

SHKËNDIJAT E PARA

Në orët e vona të një nate marsi të vitit 1942, katër njerëz ecnin duke shkarë rrëzave nëpër rrugët e errëta të Korçës, që kishin rënë në gjumë dhe në një heshtje të thellë. Kohë pas kohe, ata kthenin kokën prapa dhe vështronin se mos i ndiqte njeri. Dhe ku kështu? Në qytetin e tyre, ku kishin ndarë vuajtjet dhe gëzimet, ku gjer dje çapisnin me trupin drejt. . . Mirëpo atë natë u duhej të hidhnin këmbët me kujdes, të fshihnin trupin që të mos binin në sy, të flisnin me zë të ulët apo të heshtnin atëherë kur zemra thërriste e vinte kujën për ditët e mynxyrës së zezë që kishte pllakosur vendin.

Rreth e përqark ishte qetësi e plotë. Ata largoheshin duke lënë prapa qytetin që i përcillte bijtë e tij besnikë me përkëdheljen e ngrohtë e të heshtur. Ecnin në heshtje drejt fushës së Korçës. Pëshpërisnin vetëm kur kishin diçka për t'i thënë njëri-tjetrit. Sa më shumë që i largoheshin Rrëzës së Korçës, aq më shumë afroheshin drejt shkëmbinjve krenarë të maleve të mbuluara anembanë me borë.

Po gdhihej. Qielli i errët po zbardhonte. Ata vazhdonin të ecnin dhe, para se të arrinin në kodrën e Kolanecit, lanë rrugën më të majtë e kaluan në një monopat. Befas dëgjuan një zhurmë dhe u ndalën. Mos u koll kush?

— Jam unë, Tekiu, — u dëgjua një zë i ndrydhur por i sigurt. U doli përpara, me maliher në dorë e me gjerdanin e fishekëve ngjeshur për mesi, një djalë i ri, që i kishte kaluar të njëzet e pesë vjetët, me shtat mesatar, me trup të fortë, të zhdërvjellët e të hedhur, me krahëror e shpatulla të gjera, që të jepte përshtypjen e një njeriu plot gjallëri. Ky bir fshatari quhej Teki Kolaneci.

— Po ju prisja, — u tha dhe i përqafoi me radhë.

Cilët qenë ata të tjerët? Ishin bij të klasës punëtore, nga ilegalët e parë të qarkut të Korçës, komunistë që i dërgonte Partia në gjirin e fshatarëve për të çuar zërin e saj, kushtrimin e luftës për liri...

Dhe agimi i asaj dite i gjeti këta djem të rinj — mësuesin, bojaxhinë, shoferin, rrobaqepësin dhe fshatarin — në atë sheshin e vogël rrethuar nga drurët e heshtur të pyllit, duke biseduar se nga duhej ta fillonin punën që u kishte ngarkuar Partia.

Atë kohë, lidhjet e Partisë me fshatin ishin të dobëta. Komunistët kishin shkuar vetëm në fshatrat rreth qytetit për shpërndarjen e shtypit ilegal, por nuk ishin futur në krahinat e thella të qarkut, nuk kishin trokitur në portën e fshatarit, për të qarë hallet e jetës, për t'i zgjuar besimin në vetëvete, ndjenjën e bashkimit, si dhe për t'i treguar rrugën e shpëtimit. Kjo gjendje i shqetësonte këta djem, të cilët bisedonin për ngritjen e bazave të luftës, për njohjen e vendit, për njerëzit, si do të vepronin me fshatarët, për ta mbajtur gjithmonë të gjallë ndjenjën e urrejtjes për armiqtë si dhe besimin e sigurt në fitoren e Luftës Nacionalçlirimtare.

Gjatë gjithë bisedës, Tekiu dëgjonte me vëmendje të përqëndruar, pa pohuar asgjë dhe pa shfaqur

asnjë mendim. Fytyra e tij kishte një pamje të qetë. Sytë ngjyrë hiri kishin një shprehje urtësie shumë të thellë, një shprehje nga ato që kanë njerëzit që dijnë të bluajnë mirë në mendje fjalët që dëgjojnë. Ishte një nga ata njerëz të cilët që në vështrimin e parë ndjen sinqeritetin, thjeshtësinë e pastërtinë e shpirtit. Më në fund foli dhe ai për kushtet e vështira në të cilat ndodheshin dhe e mbylli bisedën me këto fjalë:

— Unë kam ca miq dhe të njohur që u shkon fjala në këto anë. Njoh edhe ca të rinj me ide përparimtare dhe disa të tjerë që kanë dezertuar nga ushtria ose që s'kanë pranuar të shkojnë ushtarë. Ja, me këta duhet filluar puna... Pastaj, shohim e bëjmë.

Mësuesi, një djalë zeshkan, me trup mesatar, me sy të qeshur dhe me pamje që të ndillte simpati, tha plot gaz:

— Shohim e bëjmë! Bukur e the, o Teki! Gjithmonë është më lehtë të punosh kur e ke parë çdo gjë me sytë e tu, kur e ke peshuar vetë mirë çdo gjë dhe nuk ke dëgjuar vetëm fjalë që i merr era.

Pllakosi heshtja. Por atë e prishi shoferi me flokë kokoridhe, të ashpër e të dendur, me ca dhëmbë të bardhë e të shëndoshë, i cili ia priti me një zë të fortë:

— Jam në një mendje me Tekiun, veçse duhet të zgjedhim ata më të sigurtit, më të vendosurit dhe më të aftët për luftë.

Rrobaqepësi, më i riu nga të gjithë, me një trup të hollë e të hedhur, shtoi:

— Dhe secilit t'i flasim sipas gjuhës së tij. T'i themi hapur, sy ndër sy, të vërtetën e rrezikun, sepse vetëm kështu do të kuptojnë shumë gjëra...

Bojaxhiu, ky punëtor me flokë të zez, që i binin mbi sytë e tij të thellë e të menduar dhe që i kursente fjalët, sidomos kur ishte çështja për gjëra me rëndësi, u ngrit nga vendi dhe foli me një zë të qetë e të matur që të ngjallte forcë e besim:

— Nuk e di se kur do të na vijë radha që të luftojmë. Por tani për tani jemi të detyruar të punojmë me fjalë dhe me mend në kokë. — Dhe, si u kollit, shtoi mengadalë: — Sot ne jemi të detyruar të fshihemi, por nësër mjerë gjahu fashist që do të na bjerë në dorë...

*

* *

Një erë e fortë i zgjoi shokët e njësitit partizan nga gjumi i thellë që i kishte zënë. Ata natën ecnin, ndërsa ditën flinin, diskutonin dhe bënë stërvitje me pushkë.

— Teki, nuk fjete? — pyeti mësuesi.

— Njëri nga ne duhej të bënte roje; — iu përgjegj Tekiu duke qeshur.

Në kohën kur doli të bënte roje një nga shokët, u dëgjua një zhurmë e madhe makinash nga fusha kënetë e moçalishte e Maliqit, ku ziente zëri i bretkocave. Mbi rrugë ishte një komunë, një postë-karabinerie dhe një bunker në qoshen e urës ku qe strukur armiku. Kjo nuk i shqetësonte shokët që qëndronin në sheshin e vogël të korijes «Hija e Korbit», nga ku dukeshin mirë rrugët e fshatit Kolanec. Në qoftë se vinin së andejmi karabinierë e milicë, ata i shikonin së largu dhe kishin kohë të merrnin masa, por s'kishte përse të shqetësoheshin kur vinte një njeri i vetëm dhe madje pa armë, ashtu si një fsha-

tar nga Vloçishti, i cili u trondit pa masë kur e vuri roja përpara.

— Ç'të fryu era këtej, o Adil? — e pyeti Tekiu dhe e ftoi të ulej. Ai, me të njohur Tekiun, u qetësua, u ul pranë tij, dhe i tha:

— I rashë më të prerë, o Teki, por lemë sa ta marr pak veten.

— U trembe?!

— Oj të trembur...

— Po pse?

— Ka dhe kusarë tani, mor vëlla!

— Nga ne a ke frikë?

— Pse të kem? Ju nuk jeni vjedhës...

— Jo, s'jemi të tillë... Po nga komunistët a ke frikë?

Para se t'i jepte përgjegje pyetjes së Tekiut, ai i hodhi sytë rreth e rrotull, i vajti më pranë dhe i pëshpëriti në vesh:

— Edhe nga komunistët kam frikë, o Teki!

— Pse? — e pyeti Tekiu. Adili ia nguli sytë një çast pa folur, pastaj me bindjen e patundur të fshatarit shtoi: — Kam frikë edhe nga ata, se kam dëgjuar se janë njerëz pa familje, gratë e tyre janë mall i të gjithëve. Larg prej tyre! Këtë ta dish nga unë. Ndërsa bolshevikët i dua dhe prej tyre s'dua t'ia di fare. Ata janë patriotë. Kaq di unë...

Tekiu qeshi me zë, ua tregoi shokëve ato që i kishte thënë fshatari dhe të gjithë zunë vend përreth tij.

— Të kanë thënë, — e pyeti mësuesi, — se komunistët i detyrojnë njerëzit të jetojnë të gjithë së bashku, të hanë dhe të pinë në të njëjtin kazan dhe se i janë shitur të huajit e të tjera si këto?

— Edhe këto m'i ka zënë veshi, — u përgjigj

pa të keq fshatari dhe vazhdoi: — Unë nuk kuptoj aq shumë, nuk merrem me pulitikë, veçse ato që tregojnë për ata, duhet të jenë të vërteta! S'di si të them! I kam dëgjuar nga mjaft njerëz me mend në kokë dhe unë s'jam nga ata që i marrin punët shkel e shko.

Djemtë filluan t'i flisnin Adilit për Partinë Komuniste Shqiptare, për Bashkimin Sovjetik, për Ushtrinë e Kuqe, për Stalinin dhe për shumë gjëra të tjera. Mirëpo, në këtë bisedë të gjatë ai më shumë s'besonte. Megjithatë, në fund dyshonte edhe në të tija dhe nuk është e pakët që njeriu të lëkundet në pikëpamjet e veta të ngulitura e të rrënjosura thellë nga propaganda borgjeze. Pinte duhan me vështrim të ngulitur në një vend dhe dëgjonte i heshtur e i habitur. Më në fund ua qepi sytë dhe donte t'i kuptonte mirë këta njerëz që i thoshin se kishin dalë malit për të luftuar fashizmin e ngulnin këmbë se duhej të rroknin armët të gjithë ata që e donin atdheun, që e urrenin armikun, sepse liria nuk vjen vetiu por fitohet me pushkë dhe me gjak. . .

— Ç'po mendohesh, o Adil? — e pyeti Tekiu. — Sot jeta ka kuptim vetëm për ata që mundohen t'i këputin zinxhirët nga trupi. Prandaj nuk duhet të vrasësh shumë mendjen që t'i kuptosh këto fjalë.

— Duhet rrahur e peshuar mirë të gjitha këto që dëgjova, o Teki, sepse kanë ardhur kohëra të vështira. Sot njeriu duhet të jetë i matur dhe të mendohet mirë para se t'i hyjë një pune të tillë.

— Mirë e ke, — ia priti mësuesi. — Ti nuk duhet të bësh asgjë pa e kuptuar përse e bën. . .

— Dëgjo këtu, — ndërhyri Tekiu. — Nuk di si të të përgjigjem, por vetëm një njeri që s'ka sy për të parë dhe zemër për të ndjerë, mund të tërhiqet më-